

Nye standarder for rum på hospitalet? – en forskningsundersøgelse af rummets betydning for oplevelsen af involvering, autonomi og handlemuligheder for indlagte forældre og personale på den interaktive barselsstue

Baggrund og problemafgrænsning

På Hospitalsenheden Vest, Herning, er der i foråret 2017 indrettet en ny interaktiv patientstue på barselsafdelingen. Patientstuen er et såkaldt mock-up, dvs stuen afprøves i den daglige praksis med henblik på at samle erfaringer og idéer til produkt- og designudvikling i forhold til fremtidig brug, udbredelse, og promovning. Projektets formål er at udvikle, afprøve og optimere den 'Interaktive patientstue' – et koncept, som bygger videre på løsninger og indsigter genereret fra projektet "Fremtidens Fødestue". Fremtidens Fødestue var nytænkende i forhold til arkitektur og indretning i forhold til konventionelle fødestuer på hospitalet. Visionen for den interaktive patientstue er at skabe nye standarder for, hvordan mennesker interagerer med rum i sundhedssektoren til gavn for såvel den indlagte, dennes pårørende og personalet. På barselsafdelingen er den interaktive patientsstue indrettet med henblik på at øge de nybagte forældres involvering, autonomi og handlemuligheder i forhold til at kunne håndtere den nye situation efter fødslen og med tanke på personalets og de pårørendes behov.

Projektet ventes at kunne generere viden om betydningen af rums indretning på hospitaler i forhold til involvering, autonomi og handlemuligheder, ikke kun til specifik brug på barselsafdelingen, men også i forhold til andre afdelinger. Ideen er at teste i lille skala, hvilken betydning nye indretninger af rum på hospitalet har, inden resultaterne fra projektet overføres og afprøves i en større målestok. For virksomheder, der udvikler produkter og design til sundhedssektoren og for hospitalet, er der et behov for at afdække effekter og identificere fremtidige udviklingszoner i den nuværende mock-up stue. I dette projekt sker det gennem samarbejde mellem de involverede virksomheder, føde/barselsafdelingen på Hospitalsenheden Vest og de forskere, der er tilknyttet projektet. Nærværende projektbeskrivelse omhandler projektets forskningsdel.

Formål

Formålet med forskningsprojektet er at undersøge, hvordan rummets *funktionalitet, materialitet* og *atmosfære* bidrager til de nybagte forældres involvering, autonomi og handlemuligheder, samt at undersøge personalets oplevelse af og muligheder for at kunne facilitere disse elementer, inden den nye familie sendes hjem. Ideen med forskningsprojektet er at lave en følgeforskning, der går tæt på brugerne af rummet, de indlagte forældre samt personalet, for at opnå en indsigt i den kulturelle kontekst og brugernes egne oplevelser. Hensigten er således at udvikle en stue; et sted, der resonerer med brugernes behov og bidrager til opfyldelsen af målet om involvering af patienter, styrke graden af autonomi og handlemuligheder.

Dette gøres dels via en forskningsundersøgelse, der følger tre spor; den ene del har fokus på de nybagte forældre, den anden på personalet, mens det tredje spor behandler betydningen af musik på stuen og brugen af denne.

Begrebsafklaring

Med udgangspunkt i psykologerne Ryan og Deci's selvdeterminations teori (Ryan og Deci 2002), som tager udgangspunkt i menneskets psykologiske grundbehov for psykisk velbefindende, er der tilstræbt en indretning af den Interaktive Barselsstue, som skal understøtte rummets indflydelse på de nybagte forældres indlæggelsesforløb ved at øge involvering, autonomi og handlemuligheder for at kunne håndtere deres nye situation. De psykologiske grundbehov for den optimale psykiske funktion hos mennesket er ifølge Ryan og Deci karakteriseret af behovet for autonomi, kompetence og forbundethed.

Autonomi betyder i praksis, at man har fornemmelsen af at være i førersædet eller have styr på situationen. *Kompetence* karakteriserer en fornemmelse af at kunne handle virkningsfuldt og have troen på egne evner. *Forbundethed* handler om at føle sig støttet af vigtige omsorgspersoner, dvs. at individet har behov for at føle sig respekteret og opleve, at den sundhedsprofessionelle og andre centrale personer føler omsorg for dem. De tre grundbehov er sammenhængende, idet den optimale psykiske funktion hos individet bedst kan opnås, når behovet for autonomi og kompetence opleves i forbundethed med andre (se Zachariae 2016). Det kulturelle budskab, der er indlejret i rummets indretning og den sociale kontekst kan være med til at understøtte behovet

for autonomi, kompetence og forbundethet eller de kan modarbejde dem (det som i den psykologiske litteratur kaldes 'need thwarting' se bl.a. Gunnell et al 2013).

Med de tre psykologiske grundbehov, autonomi, kompetence og forbundethed som klangbund, er der med indretningen af den interaktive barselsstue tænkt på, hvordan disse grundbehov kan understøttes. I praksis udmøntes understøttelsen af de psykologiske grundbehov ved at styrke forældrenes tro på at kunne selv (autonomi), deres involvering og handlemuligheder til at kunne håndtere situationen som ny familie.

I forhold til ændringer i det fysiske rum, barselsstuen, med henblik på at understøtte involvering, autonomi og handlemuligheder, giver det mening at tale om rummet som 'sted'. 'Stedlighed' er et begreb, der dækker over mere end blot de fysiske rammer. Snarere fokuseres på barselsstuens 'stedlighed', det vil sige på den *praksis*, der er lokaliseret i en bestemt materiel, fysisk sammenhæng. Benævnelsen *sted* signalerer, at der i dette projekt vil være fokus på rummet som aktør i en social praksis. I denne optik bliver rummet en agent i forhold til den givne sociale orden (socialiteten), og spørgsmålet bliver dermed, hvilken betydning rummets materialitet kan tilskrives i samspil med de interaktioner, der foregår mellem menneskene i rummet. (jv Gulløv og Højlund 2005). Den socialitet, der opstår i forbindelse med den Interaktive Barselsstue, kan dermed opfattes som præget af kulturelle budskaber, der er indlejret i rummets arkitektur og indretning. Disse kulturelle budskaber er præget af brugernes oplevelser og refleksioner, såvel som den funktion de tiltænkes. Et sted er altså mere og andet end rummet, og er uløseligt forbundet til, hvordan de i fænomenologisk forstand optræder i deres brugeres bevidsthed (Böhme 2007). Psykologen Jonathan D. Sime skelner mellem at designe rum – den fysiske manipulation af elementer – og så det at skabe steder, hvor et sted netop er genstand for en subjektiv merbetydning. Sime opstiller præmissen:

“ [It is] not possible in absolute terms to create a place for users solely by manipulation of the physical environment on 'their' behalf. Certain qualities of a sense of place are bound up in the role of a building in a person's life experience” (Sime 1986:60).

Begrebet materialitet dækker over et fænomens fysiske udformning, men også fænomenets sanselige effekter, altså en subjektiv og kulturelt betinget sansning af materialet. Materialitet er dog ikke kun den fysiske og sanselige del af fænomenet, men har også en kulturel udstrækning, fordi erfaringen af fænomenet er bundet op i kulturelt indlejrede måder at sanse den fysiske verden på. Materialitet handler altså om måden hvorpå fænomenet virker i relationen mellem mennesket og materialet i den sociale virkelighed (Bille, Bjerregaard og Flohr Sørensen 2013).

Begrebet funktionalitet henfører til, at noget er funktionelt, dvs. 'som er indrettet eller opbygget så det opfylder sit formål' (Politikens Store Nye Nudansk Ordbog, 1997); ordbogen anfører desuden synonymerne praktisk, hensigtsmæssig, formålstjenlig, og rationel. Funktionalitet kan altså forklares som ting eller menneskers evne til at fungere efter det tiltænkte formål eller hensigt (Se også Politikens Store Fremmedordbog).

Atmosfære defineres som den sanselige og følelsesmæssige (subjektive) fornemmelse af et sted (Bille, Bjerregaard og Flohr Sørensen 2013). Vi kender alle følelsen af at træde ind i et rum og fornemme en atmosfære. I rummet er atmosfæren som en stemning, der som noget mere eller mindre transparent og blødt omhyller vores krop. En atmosfære i en situation eller tilstand eller sted kan genkendes ved, at den emmer af ro, glæde, lethed, liv eller tryghed, eller tilsvarende negative følelser, og måske endda flere fornemmelser på én gang.

Forskningsspørgsmål

Hvilken betydning har den interaktive barselsstues funktionalitet, materialitet og atmosfære i forhold til understøttelsen af involvering, autonomi og handlemuligheder hos brugerne?

De empiriske spørgsmål

De empiriske spørgsmål i undersøgelsen af de nybagte forældres oplevelse fokuserer på fire eksistentielle temaer, der ifølge fænomenologen van Manen (1990), gennemsyrrer den måde verden opleves på for alle mennesker uanset deres historiske, kulturelle eller sociale situation. Det

drejer sig om oplevelser gennem kroppen, tiden, rummet og de relationer man indgår i. De empiriske spørgsmål vil derfor udfoldes omkring disse fire temaer:

Tanker/forestillinger om:

- kropslige forandringer/fornemmelser under opholdet på den interaktive barselsstue (hvordan er det at *have* en krop og *være* en krop i rummet?)
- tiden med det nyfødte barn/som nybagte forældre (tiden på barselsstuen kan fx føles lang, kort, som om den står stille, som at tiden er med parret eller imod)
- de sansemæssige oplevelser af rummet (indre oplevelser: lille, varmt, koldt, venligt eller uvenligt, et kendt eller ukendt sted og ydre oplevelser: lys, mørke, omfang og størrelse, døre og vinduers placering etc)
- samspelet mellem individet og andre personer tilstede på stuen under indlæggelsen (hvordan mennesket erfarer de relationer, de indgår i under opholdet, fx kan en relation opleves som beskyttende, omsorgsfuld, tillidsvækkende, men også krævende eller negligerende.

De empiriske spørgsmål vil i den del af undersøgelsen, der omfatter personalets oplevelse centrere sig om følgende:

- Hvordan oplever du, at patienterne indtager/forvalter barselsstuen?
- Hvordan oplever du at arbejde i barselsstuen?
- Hvilken rolle spiller barselsstuen ift at skabe involvering, autonomi og handlemuligheder for forældrene?

De empiriske spørgsmål i Lydprojektet vil udforske brugen og betydningen af musik på den interaktive barselsstue. I denne del af projektet undersøges:

- Hvordan musikken på barselsstuen bruges, fx hvor meget lyttes der til musikken, hvilke dele af musikken lyttes der til, hvordan der vælges mellem de forskellige numre, hvem der styrer musikken ect.

- I hvilken grad musikken kan være hjælpsom for nybagte forældre under deres barselsophold, fx til at skabe en god stemning på stuen, give ny energi, hjælpe til at udholde smerte/ubehag, give ro om amningen.
- Hvilken betydning og mening de nybagte forældres tillægger musikken på stuen.
- Udviklingsperspektiver: Hvad der fungerer godt/mindre godt for forældrenes oplevelse af at bruge musikken på barselsstuen.

Målgruppe

I projektet vil de tre undersøgelser generere viden om rummets betydning for forældre og personale, i forhold til involvering, autonomi og handlemuligheder, samt den meningstilskrivning parterne tillægger i talen om opholdet på den interaktive barselsstue.

De involverede virksomheder vil kunne drage nytte af viden fra projektet i forhold til fremtidig udvikling af elementer til patientstuer. Samarbejdet mellem brugere, personale, forskere og erhverv sikrer, at det er reelle behov, der løses i de konkrete produkter, løsninger og services, som skabes til rummet. Viden om brugernes oplevelse af rummet vil kunne anvendes for bedre at skabe den stedlighed, der resonerer med brugernes og personalets behov og som i sidste ende skaber fundament for vækst for virksomhedernes målrettede løsninger.

Målgruppen er således primært erhvervsvirksomhederne, men også det kliniske personale og ledelsen på Hospitalsenheden Vest forventes at kunne anvende forskningsresultaterne i praksis.

Projektdesign, metoder og operationalisering

Forældrenes oplevelse:

Studiet af forældrenes oplevelse af at opholde sig på den interaktive barselsstue gennemføres som en antropologisk undersøgelse med anvendelse af interviews med en fænomenologisk tilgang, samt ustrukturerede samtaler med såvel indlagte mødre og fædre.

En undersøgelse af forældrenes oplevelse af rummet er vanskeligt at 'måle og veje', da det er en sansemæssig erfaring og en kropslig situeret praksis i rummet. Det som er i centrum er fænomenet: det at være i rummet, der skal beskrives, fortolkes og forstås.

Fænomenologiske undersøgelser tager udgangspunkt i, at vi kun kender fænomenerne, sådan som de træder frem for os mennesker. Når man for eksempel erfarer, at man 'føler sig godt tilpas i

rummet', eller man fornemmer 'at man i rummet gribes af en stemning', kan det kun lade sig gøre, fordi der er et menneske, der erfarer det, nemlig én selv. Det kalder på en forskningsmetode, der ikke er empirisk 'målende og vejende' og årsags/virkningsforklarende, men som søger at afdække den situerede virkelighed, som de indlagte forældre oplever den.

Inspireret af van Manens fænomenologisk-hermeneutiske tilgang (van Manen 1990), vælges et interviewdesign, der i udgangspunktet er meget åbent og fænomenologisk, i forsøget på at indfange fænomenets væsentlige mening, altså i dette tilfælde den meningstilskrivelse som forældrene tillægger oplevelsen af rummet. En sådan tilgang fordrer en slags 'fænomenologisk attitude' – en åbenhed overfor informanternes livsverden og evnen til at tilbageholde egen forforståelse og erfaring (Dahlberg, Dahlberg og Nyström 2008). Helt konkret gøres dette ved at udforme interviewguiden med få og åbne spørgsmål med vægt på det narrative.

De 10 interviews vil blive optaget digitalt og transskriberet efterfølgende. Analysen og fortolkningen af informanternes udtalelser vil spille den centrale rolle i den videnskabelige viden-generering. Databearbejdningen vil foregå ved, at rådata bearbejdes, tematiseres og organiseres. Dette gøres ved at identificere mønstre og temaer for at opdele materialet. Herefter grupperes og inddeles datamaterialet og der søges relationer mellem temaer og begreber for til sidst at skabe en begrebsmæssig og teoretisk sammenhæng (Kvale and Brinkmann, 2009). Analysen foretages på et fænomenologisk fundament.

Personalets oplevelse:

Studiet af personalets oplevelse gennemføres som et kvalitativt studie med anvendelse af observation og semi-strukturerede interviews med personale, både jordemødre og sygeplejersker. Der udvikles en interviewguide, der kan strukturere temaerne på tværs af interviewene, men der arbejdes med en åben tilgang, så uforudsete og nye vinkler også kan komme frem. Derefter gennemføres én dags observation på barselsafdelingen, med henblik på, at forskeren får indblik i arbejdsgange og brugen af den Interaktive Patientstue. Denne dags observationer bruges til at kvalificere spørgeguiden og forberede interviews på barselsgangen samt eventuelt at inddrage nye temaer og aspekter ved opgaveudførelsen.

Interviewene gennemføres som enkeltinterviews, da formålet er at få forskellige perspektiver og oplevelser frem. Interviewene optages og transskriberes efterfølgende med henblik på analyse og bearbejdning i forhold til de stillede forskningsspørgsmål.

Der udarbejdes en interviewguide til brug på tværs af interviewene. Formålet med interviewguiden er at spørge til de samme temaer på tværs af interviewene, samtidigt som guiden er åbent formuleret, således at nye og uventede vinkler også bliver inkluderet.

Lydprojektet:

Studiet anvender både kvantitative og kvalitative mål. For at afdække brugen af musikken, analyseres logdata fra deltagernes brug af app'en. Denne data indeholder information om valg af numre og tidspunkt for dette. Vi kan således se, hvilke numre der er valgt hvornår, om hele nummeret har været afspillet, eller om det er blevet afbrudt samt antal gentagelser. Denne information er således en objektiv beskrivelse af, hvorledes deltagerne har brugt musikken på føde-/barselsstuen. Det forventes, at der vil være en del variation i disse data. For at få tilstrækkelig information vil vi derfor inkludere samtlige logdata over en periode på 2 måneder fra medio oktober 2017 under hensyntagen til inklusions- og eksklusionskriterier.

Brugen af musikken og betydningen af denne vil yderligere blive undersøgt ved brug af et spørgeskema. Deltagerne spørges her til deres brug af musik generelt og på føde-/barselsstuen. Dernæst spørges de til betydningen af musikken, herunder hvor hjælpsom de fandt musikken, mens de var på stuen. Spørgeskemaet gøres tilgængeligt på en iPad ca. 1 time inden udskrivelse fra stuen eller sendes ud til familier efter fødslen og besvares inden 1 mdr. efter fødslen. Der indhentes svar fra som mange som muligt over en periode på 2 måneder fra ultimo oktober 2017. Spørgeskemaet udfyldes af moderen.

Endelig gennemføres dybdegående semistrukturerede interviews med 8-10 familier. Interviewene gennemføres fra 0-4 uger efter fødslen og går i dybden med spørgsmål om, hvordan musikken blev brugt, hvordan deltagerne oplevede dette, og hvilken betydning de tillagde musikken. Både mor og far interviewes (hvis begge er hjemme). Der udarbejdes en interviewguide, som også her

sikrer, at de udvalgte temaer belyses, men som samtidig rummer mulighed for, at nye emner eller vinkler kan belyses.

Etik

Informanterne vil blive informeret om projektets formål og udførelse både mundtligt og skriftligt, ligesom der vil blive indhentet skriftligt samtykke. Da projektet varetages af forskere fra NIDO, UC Syd og den arbejdsmedicinske forskningsenhed, er det underlagt almindelig forskningsetik og tavshedspligt i forhold til de oplysninger, vi indhenter.

Projektet er anmeldt til datatilsynet, via Region Midtjyllands anmeldelsessystem, jf. vejledning om 'Anmeldelse af offentligt videnskabeligt forskningsprojekt' i Region Midt (Region Midtjylland, 2017).

Informanter

De nybagte forældre (bfol): Informanterne vil være 10 nybagte forældre (enten mor eller far), der har været indlagt efter fødslen af deres første barn indenfor én uge før interviewtidspunktet.

Personale undersøgelsen(hmp): Der gennemføres interview af omkring 8 medarbejdere, der har erfaring med at arbejde med patienter/familier på stuen. Medarbejderne interviewes i arbejdstiden og tilrettelægges i samarbejde med personale/planlægger. Interviewene tager op til 1 time.

Lydprojektet (emelm): Informanterne er nybagte forældre, der har været indlagt på barselsstuen efter en normal fødsel. Til de første to dele inkluderes så mange som muligt over to måneder (i oktober-december 2017), og til den sidste del inkluderes 8-10 forældrepar (eller mødre, hvis faderen ikke er hjemme eller ikke ønsker at deltage).

Formidling

Den forskningsbaserede viden i projektet vil blive formidlet som en del af metoderapporten, der samles af Artlinco. De involverede forskeres data og analyser vil blive præsenteret her, samt

undervejs i en designworkshop med de deltagende erhvervsvirksomheder og de kliniske samarbejdspartnere.

De indsamlede data forventes ligeledes anvendt til publicering i internationale peer-reviewed tidsskrifter. Derudover vil projektet i mere kontekstualiseret form blive formidlet i danske fagtidsskrifter.

Forventet tidsplan

Oktober og november: observation på afdelingen/stuen og interviews

November-december: transskription og analyse af data, d. 11/12 designworkshop

December-Januar: Forskningsfaglig rapport skrives og formidles på workshop

Samarbejdspartnere

Barselsafdelingen, Hospitalsenheden Vest, Regionshospitalet Herning, v. Vicechef jordemoder

Lotte Thrige, 78434805 og Kvalitets og Udviklingsjordemoder Henriette Svenstrup,

henriette.svenstrup@midt.rm.dk, 7843 4737/22334866

MODOS, v. Esben Bala Skouboe, info@modos.dk, +45 4047 7374

Zen Spaces, v. Jesper Stockholm, jesper@zenspaces.dk, + 45 2621 1299

European House of Beds, v. Kim Rasmussen, kim.rasmussen@ehob.dk, +45 8993 4321

Artlinco, Strategisk design og værdiskabende innovation, v. Søren Frahm, sxf@artlinco.com, +45 40 61 80 36

Kontaktoplysninger forskere på projektet:

Birgitte Folmann, antropolog, ph.d., forskning og udvikling, UC SYD, bfol@ucsyd.dk, +45 2871 2248

Regine Grytnes, antropolog, ph.d., Arbejdsmedicinsk klinik, Regionshospitalet Herning,
reggry@rm.dk, +45 2216 8318

Helene Meldgaard Pedersen, antropolog, Arbejdsmedicinsk Klinik, Regionshospitalet Herning,
annhelpe@rm.dk, +45 7843 3535

Else-Marie Donkjær Elmholdt, cand. Mag, ph.d., NIDO Hospitalsenheden Vest,
em.elmholdt@vest.rm.dk, +45 2168 3630

Bevillingsgiver

Projektleder på bevilling og kontakt til erhvervsvirksomheder: Majbritt Aagaard, MTIC MedTech
Innovation Consortium, ma@mtic.dk, +45 2812 0555

Referencer

Bille, M. , Bjerregaard, P. and Flohr Sørensen, T. (2012). Staging atmospheres: Materiality, culture, and the texture of the in-between. In *Emotion, Space and Society*. 15
10.1016/j.emospa.2014.11.002

Böhme, Gernot (2007): 'Atmosfære – Den kropslige tilstedeværelses rum og rummet som fremstillingsmedium', Kunstakademiets Arkitektskole

Dahlberg, K., og Dahlberg, H., Nyström, M., (2008). *Reflective lifeworld research*, 2. ed. ed. Studentlitteratur, Lund

Folmann, B. (2015). Fædre på fødestuen. En fænomenologisk undersøgelse af rummets betydning for oplevelse. Projektbeskrivelse.
[https://www.ucsyd.dk/fileadmin/user_upload/viden_udvikling/sundhedsfremme/projekt/Fædre på fødestuen. 3.pdf](https://www.ucsyd.dk/fileadmin/user_upload/viden_udvikling/sundhedsfremme/projekt/Faedre_paa_foedestuen.3.pdf)

Gulløv, E., og Højlund S., (2005). Materialitetens pædagogiske kraft. I: Larsen, K., f. 1958 (Ed.), 2005. *Arkitektur, krop og læring*, 1. udgave. ed. Hans Reitzel, Kbh

Gunnell et al (2013). Psychological need satisfaction and thwarting: A test of Basic Psychological Needs Theory in physical activity contexts. *Psychology of Sport and Exercise* 14 (2013) 599e607

van Manen, M., (1990). Researching lived experience : human science for an action sensitive pedagogy, SUNY series in the philosophy of education. State University of New York Press, Albany, N.Y.

Merleau-Ponty, M., (2002). Phenomenology of perception, Routledge classics. Routledge, London.

Politikens Store Nye nudansk ordbog (1997). Politikens forlag. København

Region Midtjylland (2017). Vejledning om 'Anmeldelse af offentligt videnskabeligt forskningsprojekt'.

<https://www.rm.dk/siteassets/sundhed/faginfo/forskning/datatilsynet/dataanmeldelser---vejledning-08.02.2017.pdf>

Ryan, R.M., & Deci, E.L. (2002). Overview of self-determination theory: An organismic dialectical perspective. I: E. L. Deci & R. M. Ryan (red.): Handbook of selfdetermination research. Rochester, NY: University of Rochester Press, s. 3-33

Sime, Jonathan D. (1986): "Creating places or designing spaces", Journal of Environmental Psychology, udgave 6, s. 49-63. Academic Press Inc., London.

Zachariae, R. (2016). Livskvalitet. I Forebyggende Sundhedsarbejde. Bruun Jensen, B., Grønbeck, M og Rewentlow, S. (eds). Munksgaard, København, 6. Udgave.